

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı : 16668
Tarih : 02.02.2022

Türkiye Büyük Millet Meclisi -
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanlığı
Tarih: 02/02/2022 11:10
Sayı: E-120.10-
0958799

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Türkiye'den yapılan başvurulara ilişkin verilen kararların kapsamı ve verilen kararların ne şekilde uygulandığı hususunun tespiti ve uygulanmayan kararların yarattığı sakıncaların araştırılması amacıyla Anayasanın 98 inci İçtüzüğün 104 üncü ve 105 inci maddeleri gereğince ekte sunulan gerekçe çerçevesinde Meclis Araştırması açılmasını arz ederim. 02.02.2022

Mera **DANIŞ BEŞTAŞ**
HDP Grup Başkanvekili
Sirt Milletvekili

Serhan Oluç
Hakkı Saruhan ÖLUÇ
HDP Grup Başkanvekili
İstanbul Milletvekili

GEREKÇE

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmeye taraf olan devletlerin iç hukuk uygulamalarıyla birlikte demokratik işleyişlerini irdeleyen ve Sözleşme uyarınca yargı yetkisi verilmiş uluslar üstü bir yargı organı, bir mahkemedir. Mahkemenin yargı yetkisi, devlet başvuruları ile bireysel başvuruları kapsar. Öte yandan Mahkeme'nin görüş bildirme yetkisi de bulunmaktadır. Bu bağlamda, AIHS ve eki protokollerin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklı sorunları tespit ve yargı yetkisini haizdir.

Taraf olunan anlaşma uyarınca AIHM'in etkisi, yalnızca ortaya çıkan hukuki uyuşmazlığın incelenmesi ve karara bağlanmasından ibaret olmayıp, sözleşmeye taraf olan ülkelerin sözleşmeyle gerçekleştirmeyi taahhüt ettikleri kuralların güvence altına alınması noktasındadır. AIHM, ülkelerin yargı uygulamalarında hukuk dışına çıkmaları; hak ve özgürlükler aleyhine tutum belirlemeleri halinde olası gelişmelere ve antidemokratik yöntemlere geçişte bir uyarı mekanizması işlevini de içinde barındırmaktadır. Taahhüt altına alınan hükümlerin dışına çıkılması halinde sistemden çıkarılma noktasına kadar varacak olan ağır yaptırımlara maruz kalınması gündemdedir ki; bu durumun evrensel hukuk sistemlerinin dışına çıkılması ile eşdeğer olacağı açıktır.

Sözleşme'nin 46/2 hükmü uyarınca kararların yerine getirilmesini izleme ve denetleme görevi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ndedir. Ayrıca Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır"* ifadeleri yer almaktadır. Avrupa Konseyi; Avrupa çapında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla 1949'da kurulmuş hükümetlerarası bir kuruluş olup AİHM, Avrupa Konseyi'ne bağlıdır. Türkiye, anlaşmayı 1949 yılında imzalamış olup Avrupa Konseyi kurulduktan sonra konseye ilk giren üyelerden olduğu için "kurucu üye" statüsündedir. Türkiye Konsey tarafından hazırlanmış olan İHAS'ı 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı Kanun ile onaylamıştır. Bu bağlamda AİHM kararları tarafı oldukları ülkeler açısından bağlayıcıdır.

Ancak bilhassa Demirtaş ve Kavala hakkında AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının gereklerinin yapılmamış olması, anayasaya aykırılığın bizatihi iktidar tarafından gerçekleştirildiğinin kanıtı olarak önümüzde durmaktadır. Bilindiği üzere Demirtaş/AİHM kararının ardından cumhurbaşkanının *"karşı hamlemizi yaparız"* şeklindeki açıklaması; AİHM kararları karşısında Türkiye'nin pozisyonunu da ortaya koymaktadır. İHAS'ı en çok ihlal eden ülkeler sıralamasında Türkiye 76 karar ile dördüncü sıradadır. Mahkeme önünde bekleyen davaların ise %21.7'si (15.250) Türkiye'ye ait olup Türkiye, üye ülkeler arasında ikinci sıradadır. 2021 sonu itibarıyla AİHM önünde Türkiye'ye karşı yapılmış toplam başvuru sayısı 15.251 olup Türkiye 2017, 2018, 2019 ve 2020 yılından sonra, 2021 yılında da 31 ihlal kararıyla ifade özgürlüğünü Avrupa Konseyi üyesi ülkeler içerisinde en fazla ihlal eden ülke statüsünde yer almıştır. Türkiye ayrıca, 1959-2021 yılları arasında hakkında verilen 3.820 karar ile AİHM'in en çok karar verdiği ve 3.385 ihlal kararıyla, Sözleşme'yi en fazla ihlal eden ülke statüsündedir. Bu sayılar arasında yer alan 418 ifade özgürlüğü, 111 toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ihlali ile de Konsey'deki diğer ülkelere kıyasla demokratik hukuk kriterlerinden uzaklaştığı hususu dikkate değerdir.

Ayrıca AİHM, aralarında önceki dönem eş genel başkanlarımız ile milletvekillerimizin de olduğu 40 milletvekilinin 20 Mayıs 2016'da dokunulmazlıklarının kaldırılmasına dair yapılan başvuruyu karara bağlayarak dokunulmazlıkların kaldırılması ve yargılanmasına dair ihlal kararının yanı sıra ifade özgürlüğünün de ihlali yönünde karar verildi. Sözleşme'nin 10 ve 41. Maddelerinin ihlal edildiğine yönelik karar ile dokunulmazlıkların kaldırılmasının hukuk dışı olduğu ortaya çıkmaktadır. Az evvel de ifade ettiğimiz üzere AİHM kararları bağlayıcıdır ve verilen ihlal kararlarının gereği yerine getirilmelidir. Aksi turlüsünün hukuk devleti ilkesinden vazgeçildiğinin ilanı olacağı tartışmasızdır.

Türkiye'nin taraf olduğu AİHS hükümlerine ilişkin ihlal teşkil eden yargı pratiklerinin değerlendirilmesi ve AİHM kararlarının uygulanmama halinin yaratacağı sakıncaların araştırılması gereklidir. Bu nedenle parlamento çatısı altında bir meclis araştırması açılmasını talep zarureti hâsıl olmuştur.